

De Pedagogische Civil Society in de praktijk

Een onderzoek naar de bijdrage van vrijwilligers, actief binnen speeltuinverenigingen aangesloten bij Jantje Beton, aan de PCS

UNIVERSITEIT UTRECHT, FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

Maureen Bisessar en Nelleke den Dekker

Cursus	Thesis Pedagogische Wetenschappen (200600042)
Auteurs	Bisessar, M.S. (6010857) Dekker Den, P. (6008348)
Begeleider	Drs. Bob Horjus
2 ^e beoordelaar	Dr. Chris Baerveldt
Datum	28 juni 2017
Aantal woorden	4206

Abstract

Dit onderzoek richt zich op de bijdrage van vrijwilligers binnen speeltuinen, verbonden aan Jantje Beton, aan de pedagogische civil society. Binnen de pedagogische civil society gaat het om opvoeden met elkaar. De nadruk ligt op het bevorderen van de gemeenschappelijke activiteiten van burgers rondom het grootbrengen van kinderen. De literatuur wijst uit dat vrijwillige inzet een kernpunt is binnen de pedagogische civil society. Vrijwilligers komen binnen de speeltuin dagelijks in aanraking met kinderen en hun opvoeders. Door middel van kwalitatieve onderzoeksmethoden is onderzocht wat de bijdrage van vrijwilligers is aan de pedagogische civil society binnen speeltuinen. Het blijkt dat alle onderzochte vrijwilligers, in meer of mindere mate, hun bijdrage leveren aan de pedagogische civil society. In de resultaten kwam een duidelijke tweedeling naar voren. Er waren vrijwilligers waar alle indicatoren van bijdragen aan de pedagogische civil society naar voren kwamen en vrijwilligers waarbij maar enkele indicatoren zijn gevonden. Vrijwilligers met een hogere mate van betrokkenheid hebben meer contact met ouders over opvoeding. Bovendien is in de speeltuinen waarin zij werkzaam zijn de pedagogische civil society duidelijker zichtbaar dan in andere speeltuinen.

This research focuses on the contribution of volunteers in playgrounds, linked to Jantje Beton, to the pedagogical civil society. Within the pedagogical civil society it is about educating together. The emphasis is on promoting the common activities of citizens about raising children. The literature indicates that voluntary commitment is a core issue within the pedagogical civil society. In the playground volunteers come into contact with children and their educators on a daily basis. Qualitative research methods examined the volunteers' contribution to the pedagogical civil society in playgrounds. It appears that all the volunteers, to a greater or lesser extent, contribute to the pedagogical civil society. The results showed a clear division. There were volunteers who showed all indicators of contributions to the pedagogical civil society and volunteers in which only a few indicators were found. Volunteers with a higher degree of involvement have more contact with parents about education. In addition, in the playgrounds in which they operate, the pedagogical civil society is more clearly visible than in other playgrounds.

Theoretische inleiding en probleemstelling

Expertisecentrum opvoedingsondersteuning [EXPOO] heeft in 2011 een rapport opgesteld, met uitkomsten van 20 Nederlandse en Vlaamse onderzoeken, aangaande behoeften van ouders inzake opvoedingsondersteuning. Hieruit blijkt dat ouders over het algemeen tevreden zijn over het opvoeden, maar daarnaast ook veel vragen hebben en zich zorgen maken over de opvoeding en ontwikkeling van hun kind (EXPOO, 2011). Deze vragen en zorgen delen ouders in eerste instantie het liefst met hun sociale omgeving. Hier vinden ze op een laagdrempelige manier herkenning en erkenning en kunnen adviezen onderling uitgewisseld worden (Van Echten et al., 2008).

Ondanks dit gegeven, en het feit dat opvoeding overal in de maatschappij plaatsvindt, is het opvoeden van kinderen steeds meer een privéaangelegenheid en verantwoordelijkheid van het kerngezin geworden (Kesselring, Gemmeke & Geschiere, 2010; RMO/RVZ, 2009). Dat betekent dat personen in de omgeving niet meer automatisch worden gezien als medeopvoeders (Brinkgreve, 2008). Volgens Kesselring (2010) en De Winter (2011) is dit onder andere gevolg van een sterk geïndividualiseerde Nederlandse samenleving. Doordat opvoedingsondersteuning niet meer vanuit de sociale omgeving van opvoeders komt, is de verantwoordelijkheid hiervoor door de jaren heen steeds meer verschoven naar de overheid. Zij hebben de plaats ingenomen van het particulier initiatief en zijn, ook op het gebied van opvoeding, leidend en zorgend op gaan treden (Rouvoet, 2009).

Om te realiseren dat zorg rondom de opvoeding weer dichterbij de opvoeders georganiseerd wordt zijn gemeenten, sinds 1 januari 2015, verantwoordelijk voor de jeugdhulp (Rijksoverheid, 2017). De nieuwe organisatie van de jeugdhulp is vastgelegd in de jeugdwet. Eén van de doelen van de jeugdwet is het gebruik maken van de eigen kracht van jeugdigen, ouders en hun sociale netwerk (Rijksoverheid, 2017). Dit strookt volledig met het gedachtengoed achter de pedagogische civil society [PCS].

Binnen de PCS gaat het om opvoeden met elkaar (de Winter, 2011). Kesselring, de Winter, Horjus & van Yperen (2013) hebben voor de PCS de volgende werkdefinitie geformuleerd: *“In een goed functionerend PCS bestaat er bij burgers de attitude om met elkaar in de eigen sociale netwerken en het publieke domein verantwoordelijkheden rond het opgroeien en opvoeden van kinderen te delen, in de vorm van informele wederzijdse steun en informele sociale controle”* (p. 8). De nadruk ligt op het bevorderen van de gemeenschappelijke activiteiten van burgers rondom het grootbrengen van kinderen (Kesselring, 2010). Het gaat hier om de burger zelf met zijn sociaal kapitaal, wat zich vormt door banden met familie, burens, leerkrachten en vrienden (NJI, 2017). Het sociaal kapitaal moet de kracht rondom opvoeding vormen (Rudolph, 2000; Warren, 2001).

De PCS kan worden beschreven op micro-, meso- en macroniveau (Metz et al., 2012). Hierbij is microniveau het individuele niveau met de contacten in de directe

omgeving, mesoniveau betreft bredere organisaties, bijvoorbeeld school, rondom het microniveau en macroniveau is de maatschappelijke context. Dit komt overeen met het, veel eerder ontwikkelde, ecologisch model van Bronfenbrenner (1979). Hierin benadrukt hij dat gedrag overwegend een product is van de verschillende systemen in de omgeving (Bronfenbrenner & Morris, 2006). Naast het micro-, meso- en macrosysteem heeft hij ook het exosysteem in zijn model opgenomen. Het exosysteem is in de PCS een belangrijk gegeven. Onder exosysteem valt bijvoorbeeld de leefomgeving zoals woonwijk en stad of dorp (Bronfenbrenner, 1979).

Voor de overheid, en meer specifiek voor gemeenten, is het een uitdaging om de PCS in de praktijk tot bloei te krijgen. Hier ontstaat het vraagstuk op welke manier dit het best vormgegeven kan worden en hoe men ervoor zorgt dat het iets van de burger zelf wordt en niet een overheidsinitiatief blijft. Iets wat niet in handen van de overheid mag liggen is door professionals moeilijk te beïnvloeden (Vreugdenhil, 2012). Volgens Walraven (2012) is het creëren van een samenhangend jeugdbeleid, gericht op versterken van eigen kracht, een enorme uitdaging voor de lokale overheid. De Winter stelt dat er verschillende manieren zijn om de PCS vorm te geven binnen een gemeente (In Hilhorst & Zonneveld, 2013). Vaak ingezette interventies zijn ontmoetingsprojecten die ervoor zorgen dat buurtbewoners met elkaar in contact komen en er onderling een band kan worden opgebouwd. Omdat de PCS radicaal is, zoals de Winter het benoemt, is daartegenover ook confrontatie een belangrijk onderdeel. Men mag niet verwachten dat de PCS, of de ontwikkeling daarvan, probleemloos en zonder conflicten kan verlopen (In Hilhorst & Zonneveld, 2013). Een voorbeeld van zo'n confrontatie kan zijn hoe omgegaan moet worden met tegenstrijdige belangen in een buurt (In Hilhorst & Zonneveld, 2013).

In het belang van kinderen en gezinnen met opgroeiende kinderen is in 1968 het fonds 'Jantje Beton' opgericht (Jantje Beton, 2017). Zij staan voor het recht dat kinderen dagelijks vrij en avontuurlijk kunnen buitenspelen. Dit doel proberen zij, samen met 55.000 vrijwilligers, te realiseren door middel van zoveel mogelijk verschillende projecten. Een voorbeeld hiervan zijn de speeltuinverenigingen. Op dit moment zijn er ruim 500 speeltuinen bij Jantje Beton aangesloten die allemaal door vrijwilligers gedreven worden. De vrijwillige bijdrage is een belangrijk onderdeel van de PCS (Dekker, 2002). Er is echter nog geen specifiek onderzoek gedaan naar het effect van deze vrijwillige inzet binnen speeltuinverenigingen op de PCS. In huidig onderzoek zal daarom antwoord gegeven worden op de volgende onderzoeksvraag: Op welke manier dragen de vrijwilligers, die actief zijn binnen speeltuinverenigingen aangesloten bij Jantje Beton, bij aan de Pedagogische Civil Society?

Om de PCS te kunnen meten zijn er binnen dit onderzoek, op basis van theorie, vijf indicatoren van de PCS opgesteld. 1) Opvoeders hebben contact over opgroeien en

opvoeden van kinderen. 2) Opvoeders dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom opgroeien en opvoeden van de kinderen. 3) Er is wederzijdse steun onder opvoeders. 4) Er is informele sociale controle. 5) Er zijn sociale netwerken als kracht rondom opvoeding. Om te kunnen meten of deze kenmerken daadwerkelijk in de praktijk aanwezig zijn is een topiclijst opgesteld, met minimaal twee topics per kenmerk. Eerder onderzoek naar het functioneren van de PCS in de praktijk heeft gediend als leidraad voor de opgestelde topiclijst (Kesselring, de Winter, van Yperen, Horjus, 2015). Zie bijlage één en twee.

Methoden

Design

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van praktijkgericht onderzoek aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden (Boeije, 2009). Dit is gedaan door middel van semigestructureerde interviews ($n = zes, vier mannen en twee vrouwen$), onder vrijwilligers binnen speeltuinen die aangesloten zijn bij Jantje Beton. Deze vrijwilligers waren allemaal minimaal twaalf jaar actief binnen de speeltuin. In dit onderzoek is onderzocht op welke manier vrijwilligers, die actief zijn binnen speeltuinverenigingen aangesloten bij Jantje Beton, bijdragen aan de pedagogische civil society [PCS]. Dit is een verklarend onderzoek met de PCS als afhankelijke variabele, en het gedrag en de activiteiten van de vrijwilligers als onafhankelijke variabelen.

De steekproeftrekking is non-random en doelgericht uitgevoerd (Neuman, 2014). Door de opdrachtgever is een lijst verstrekt met speeltuinverenigingen, aangesloten bij de Nederlandse Unie van Speeltuinorganisaties [NUSO]. Van deze lijst zijn zes vrijwilligers non-random geselecteerd die de aangesloten vrijwilligers representeren. Alle benaderde vrijwilligers toonden zich bereid om mee te werken aan het onderzoek.

Respondenten konden volledig vrijwillig deelnemen aan het onderzoek en hadden ook de mogelijkheid om zich voor of tijdens het interview alsnog terug te trekken. Voorafgaand aan de interviews hebben de respondenten *informed consent* ondertekend en zijn zij geïnformeerd over de opname van de interviews. Anonimiteit met vertrouwelijkheid zijn gewaarborgd doordat de identiteit van de respondenten is weggelaten in de opnamen (Neuman, 2014). Omdat praktijkgericht onderzoek is uitgevoerd, is ecologische validiteit in acht genomen (Crano, Brewer & Lac, 2014). Ecologische validiteit is bevorderd doordat interviews hebben plaatsgevonden in een, voor respondenten, vertrouwde omgeving en door het interview gericht te houden op het handelen in de praktijk. De vertrouwde omgeving was in dit geval de speeltuin waardoor ook vrije observatie een onderdeel is van de dataverzamelmethode. Verdere validiteit van het onderzoek is bevorderd door aanwezigheid van beide onderzoekers tijdens de interviewafnames. Om te voorkomen dat er fout geïnterpreteerd werd is, datgene wat de respondent heeft gezegd, herhaaldelijk samengevat (Bergsma, 2003).

Betrouwbaarheid is nagestreefd doordat de opnames, eerst individueel en onafhankelijk, en daarna door de onderzoekers samen zijn geanalyseerd (Boeije, 2009). Bij blijvend verschil van inzicht in de analyse is het betreffende gedeelte weggelaten uit het onderzoek. Zo sprak één van de vrijwilligers over een WhatsApp groep die gestart werd onder ouders en vrijwilligers. De onderzoekers hadden verschillende interpretaties over de redenen dat deze groep werd gestart en daarom is het hele gegeven van de WhatsApp niet gebruikt.

Analyseplan

In dit onderzoek is gekeken naar vrijwilligers binnen speeltuinverenigingen. De koepelvereniging van de speeltuinen is de NUSO, die sinds januari 2015 wordt ondersteund door Jantje Beton (NUSO, 2017). Zij voeren het programma 'Buurtfunctie terug naar de speeltuin' uit. De onderzoekseenheden zijn de vrijwilligers binnen de speeltuinverenigingen die op hun manier bijdragen aan de vorming van de PCS.

Om de PCS te kunnen meten zijn er binnen dit onderzoek, op basis van theorie, vijf indicatoren van de PCS opgesteld. 1) Opvoeders hebben contact over opgroeien en opvoeden van kinderen. 2) Opvoeders dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom opgroeien en opvoeden van de kinderen. 3) Er is wederzijdse steun onder opvoeders. 4) Er is informele sociale controle. 5) Er zijn sociale netwerken als kracht rondom opvoeding. Om te kunnen meten of deze kenmerken daadwerkelijk in de praktijk aanwezig zijn is een topiclijst opgesteld, met minimaal twee topics per kenmerk. Eerder onderzoek naar het functioneren van de PCS in de praktijk heeft gediend als leidraad voor de opgestelde topiclijst (Kesselring, de Winter, van Yperen, Horjus, 2015). Zie bijlage één en twee.

Voor analyse van de onderzoeksvragen zijn de interviews opgenomen en vervolgens volledig getranscribeerd. Na transcriptie zijn de gegevens door beide onderzoekers gecodeerd en gelabeld. Deze codes en labels zijn vervolgens samengevoegd in clusters en categorieën. Daar waar onenigheid bestond tussen beide onderzoekers zijn desbetreffende gedeelten opnieuw beluisterd om tot consensus te komen. De labels waar geen overeenstemming over ontstond zijn weggelaten of aangegeven als 'onenigheid onderzoeker'. Daarnaast zijn tijdens het coderen de drie stappen behorend bij coderen van kwalitatief onderzoek doorlopen: open, axiaal en selectief coderen (Boeije, 2009).

Resultaten

In de resultaten komen allereerst de vijf thema's aan de orde die, op basis van de theorie, genoemd worden als indicatoren van de PCS. Vervolgens wordt de bijdrage van de onderzoeksgroep, zes vrijwilligers binnen speeltuinen, aan de PCS besproken. Tot slot komen verdiepende punten vanuit de interviews aan bod.

Thema 1: Opvoeders hebben contact over opgroeien en opvoeden van kinderen

Uit de interviews blijkt dat ouders onderling contact hebben, maar dat deze contacten zelden gaan over het opgroeien en opvoeden van hun kinderen. Op de vraag welke oorzaak hier aan ten grondslag ligt volgens de vrijwilligers gaven drie letterlijk het antwoord dat opvoeding door mensen als privézaak wordt gezien. Verder benadrukten vrijwilligers dat mensen daar niet over willen praten. De vrijwilligers gaven aan dat er onderling alleen over heel basale dingen wordt gesproken zoals wat voor sport en activiteiten hun kinderen ondernemen. Meerdere vrijwilligers gaven aan dat zij als vrijwilliger vrijwel nooit contact hebben met de ouders over opvoeding. Enkele vrijwilligers daarentegen gaven aan dat er tussen hen en ouders wel contact is over het opgroeien en opvoeden van kinderen. Eén daarvan gaf aan dit contact heel belangrijk te vinden: "Ik ben van mening dat we het samen moeten doen." Dezelfde vrijwilliger gaf bovendien aan dat hij, tot op zekere hoogte, af weet van de ideeën van ouders over opvoeden en opgroeien. Hij zei te weten wat ouders hun kinderen willen leren en meegeven qua regels en normen en ook op welke manier zij dit (willen) doen.

Thema 2: Opvoeders dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom opgroeien en opvoeden van de kinderen

De vrijwilligers gaven aan dat ouders binnen de speeltuin enkel verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen kinderen. Hier waren de vrijwilligers vrij stellig over. Waarom zou je verantwoordelijkheid dragen voor het opgroeien en opvoeden van andere kinderen binnen de speeltuin? "Iedereen houdt het eigenlijk bij zijn eigen kind" Meerdere vrijwilligers gaven aan dat zij dit ook zien als verantwoordelijkheid van de ouders. Enkele vrijwilligers gaven echter aan deze gezamenlijke verantwoordelijkheid wel van belang te vinden. Beide vrijwilligers legden in hun uitleg ook de nadruk op *samen* "Bij gedragsproblemen bijvoorbeeld nodigen wij de ouders uit om er, samen met het kind, over te komen praten.....We doen het samen" en "Ik ben van mening dat we het samen moeten doen"

Thema 3: Er is wederzijdse steun onder opvoeders

Wederzijdse steun kan ervaren worden door het uitwisselen van ideeën en het vragen van adviezen. De vrijwilligers gaven aan dat dit binnen de speeltuin onder ouders niet gebeurt. "Nee, want het ego is te hoog..... Als ze problemen hebben met de kinderen gaan ze niet advies vragen ofzo." Een andere vrijwilliger stelde dat ouders van mening zijn opvoeding zelf te kunnen regelen. Binnen één van de onderzochte speeltuinen kwam

deze wederzijdse steun wel duidelijk naar voren. Daar is elke woensdagochtend een peuteruurtje, bedoeld voor ouders van kinderen die nog niet naar school gaan, geleid door een vrijwilligster die de training 'Opvoeders in actie' had gevolgd. Zij bespreekt elke week op een speelse, laagdrempelige manier een opvoedingsthema dat ouders zelf kunnen aandraagen. Er zijn vrijwilligers die aangeven wel eens om advies te worden gevraagd door ouders maar dit is meer uitzondering dan regel. "Nee, niet echt. De Turkse en Marokkaanse groep daar heb ik het meest contact mee en die vragen wel eens om advies ja" Een andere vrijwilliger zei hierover: "Ouders die naar ons toekomen van 'Joh, m`n kind doet dit en dat' en dan komen ze naar ons toe om erover te praten en vragen: 'Heb jij een tip?' maar dat is niet de overhand." Alle vrijwilligers geven aan dat zij niet ongevraagd ideeën of advies geven.

Thema 4: Er is informele sociale controle

Informele sociale controle kan binnen een speeltuin zichtbaar worden als ouders niet alleen het gedrag van hun eigen kinderen corrigeren maar ook dat van andere kinderen binnen de speeltuin die op dat moment aanwezig zijn. De meeste vrijwilligers gaven aan dat dit in de speeltuin, onder ouders, niet aanwezig is. Volgens de vrijwilligers wordt dit ook niet geaccepteerd en zullen er waarschijnlijk problemen ontstaan als ouders dit zouden doen. Eén vrijwilliger maakte een nuance: "Er zijn bepaalde groepen, daar is de band zo hecht, die letten op elkaar.....Die spreken elkaars kinderen wel aan op gewenst gedrag."

Sociale controle binnen de speeltuin is er wel door de vrijwilligers, en uit de interviews blijkt dat ouders dit, in verschillende mate, accepteren. Zo gaf één vrijwilliger aan dat er ouders zijn die er automatisch vanuit gaan dat de vrijwilliger op hun kinderen let en ze indien nodig aanspreekt, een andere vrijwilliger gaf aan dat ouders het gedogen en een volgende vrijwilliger zei: "Ja, ze komen altijd naar mij toe, maakt niet uit wat er is, ze komen altijd naar mij toe en dan moet ik of mijn collega het oplossen. Iedereen weet dat gewoon hier". Naarmate aanwezige kinderen, ouders en vrijwilligers elkaar beter kennen wordt de informele controle meer geaccepteerd en gewaardeerd.

Thema 5: Er zijn sociale netwerken als kracht rondom opvoeding

De speeltuin is een onderdeel van het sociale netwerk van opvoeders die er komen. Er vinden ontmoetingen plaats tussen opvoeders binnen de speeltuin. Naast deze ontmoetingen bestaan er verschillen tussen de speeltuinen in het organiseren van activiteiten waar ouders bij worden betrokken. Zo gaven vrijwilligers aan dat koningsdag, Valentijnsdag, Sinterklaas, kerstfeest etc. binnen de speeltuin op een speciale manier gevierd wordt. Een vrijwilliger gaf aan dat ouders betrokken worden in het meehelpen van activiteiten zoals knutselen. Verder was er ook een vrijwilliger die aangaf dat er voor ouders op vrijdagavond activiteiten zoals klaverjassen en bingo wordt georganiseerd.

Betrokkenheid van mensen die zelf geen kinderen hebben verschilt per speeltuin. Uit de interviews bleek dat er speeltuinen zijn waar ouderen wel eens wat komen drinken of gewoon op het terras zitten maar dat er ook speeltuinen zijn waar enkel ouders van spelende kinderen komen en geen verdere betrokkenheid aanwezig is. Binnen een onderzochte speeltuin worden veel activiteiten zoals knutselen voor de kinderen georganiseerd; niet alle begeleiders van deze activiteiten zijn ouders. Een andere vrijwilliger gaf aan dat hij graag meer buurtbetrokkenheid en samenwerking met de buurt probeerde te creëren. Dit deed hij onder andere door connecties te leggen tussen wijkpastoraat en school. Vrijwilligers gaven bij het spreken over betrokkenheid van ouders en buurt wel aan dat de speeltuin primair voor kinderen is.

Bijdrage van de vrijwilliger binnen de speeltuin aan de PCS

De geïnterviewde vrijwilligers leveren allemaal, in meer of mindere mate, een bijdrage aan de PCS. Uit de interviews kwam unaniem de acceptatie, en in sommige gevallen ook de waardering, van de informele sociale controle door de vrijwilligers. Dit terwijl uit de interviews ook blijkt dat ouders dit onderling niet accepteren. Naast deze unanieme overeenkomst kwam bij de overige vier indicatoren: 1) Opvoeders hebben contact over opgroeien en opvoeden van kinderen 2) Opvoeders dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom opgroeien en opvoeden van de kinderen 3) Er is wederzijdse steun onder opvoeders 4) Er zijn sociale netwerken als kracht rondom opvoeding, met name een tweedeling in de respondentengroep naar voren. Er waren enkele vrijwilligers waar alle thema's bevestigend naar voren kwamen en de overige vrijwilligers waarbij de indicatoren niet geconstateerd zijn.

Er waren enkele ondervraagde vrijwilligers die aangaven dat zij contact hadden met ouders binnen de speeltuin over het opvoeden en opgroeien van de kinderen en dat zij ook met ouders spraken over ideeën van opvoeden. Dezelfde vrijwilligers gaven aan dat zij, samen met ouders en andere opvoeders, een gezamenlijke verantwoordelijkheid ervaren en deze ook van belang vinden. Bovendien waren zij de enige vrijwilligers waar ouders wel eens advies aan vroegen en waar binnen de speeltuin ook activiteiten georganiseerd werden voor opvoeders over opvoeden. Tot slot was binnen de speeltuinen waar deze vrijwilligers werkzaam zijn, in tegenstelling tot de overige speeltuinen, een duidelijke buurtbetrokkenheid aanwezig.

Verdiepende interviewuitkomsten

Naast de vijf thema's benoemden de vrijwilligers verschil met vroeger en cultuurverschillen als hindernissen voor de aanwezigheid en ontwikkeling van de PCS in de speeltuin. De geïnterviewde vrijwilligers zijn allemaal minimaal tien jaar werkzaam in de speeltuin. In deze jaren hebben zij duidelijke veranderingen waargenomen wat betreft opgroeien, opvoeding en het onderling contact hierover. Allereerst werd er, volgens de vrijwilligers, vroeger meer over opgroeien en opvoeden van kinderen gesproken en

gaven meerdere vrijwilligers aan dat kinderen destijds ook gemakkelijker door anderen werden aangesproken. Een vrijwilliger gaf echter aan dat ouders er nog nooit van gediend zijn geweest dat kinderen door een ander aangesproken worden. Verder gaven de vrijwilligers aan dat ouders, ten opzichte van vroeger, minder betrokken zijn op hun kinderen. Als reden noemden zij hiervoor de telefoon waar veel ouders gebruik van maken in de speeltuin.

Daarnaast noemden meerdere vrijwilligers de grote diversiteit van culturen als invloed op het onderling contact en de gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen de speeltuin. De respondenten geven aan dat de verschillende culturele groepen elkaars taal niet spreken, uiteenlopende ideeën hebben over opgroeien en opvoeden en snel geneigd zijn om eilandjes te creëren. Een vrijwilliger noemde de verschillende groepen juist als positief omdat opvoeders binnen deze groepen zo hecht zijn dat ze ook elkaars kinderen aanspreken op gewenst gedrag.

Conclusies

Deze studie geeft antwoord op de vraag op welke manier de vrijwilligers, die actief zijn binnen speeltuinverenigingen aangesloten bij Jantje Beton, bijdragen aan de PCS. Binnen de PCS gaat het om opvoeden met elkaar (de Winter, 2011). De nadruk ligt op het bevorderen van de gemeenschappelijke activiteiten van burgers rondom het grootbrengen van kinderen (Kesselring, 2010). Vrijwillige inzet is een belangrijk onderdeel van de PCS (Dekker, 2002). Binnen dit onderzoek is de PCS gemeten aan de hand van vijf thema's die als indicatoren van een goedwerkende PCS dienen. Deze vijf indicatoren zijn middels semigestructureerde interviews uitgevraagd bij de vrijwilligers en vervolgens is een analyse uitgevoerd aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden.

De geïnterviewde vrijwilligers leveren allemaal, in meer of mindere mate, een bijdrage aan de PCS. Uit de interviews kwam unaniem de acceptatie, en in sommige gevallen ook de waardering, van de informele sociale controle door de vrijwilligers. Dit terwijl uit de interviews ook blijkt dat ouders dit onderling niet accepteren. Naast deze unanieme overeenkomst kwam bij de overige vier indicatoren: 1) Opvoeders hebben contact over opgroeien en opvoeden van kinderen 2) Opvoeders dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom opgroeien en opvoeden van de kinderen 3) Er is wederzijdse steun onder opvoeders 4) Er zijn sociale netwerken als kracht rondom opvoeding, met name een tweedeling in de respondentengroep naar voren. Er waren enkele vrijwilligers waar alle thema's bevestigend naar voren kwamen en de overige vrijwilligers waarbij de indicatoren niet geconstateerd zijn.

Binnen dit onderzoek blijkt een duidelijke samenhang tussen de bijdrage van de vrijwilliger en de mate van aanwezigheid van de PCS binnen een speeltuin: vrijwilligers met een hogere mate van betrokkenheid hebben meer contact met ouders over opvoeding, en binnen de speeltuinen waarin zij werkzaam zijn is de PCS duidelijker zichtbaar dan in andere speeltuinen. Op basis hiervan kan binnen dit onderzoek geconcludeerd worden dat een hogere mate van betrokkenheid van de vrijwilliger positief effect heeft op de PCS binnen de speeltuin. Vanuit dit onderzoek kan echter niet met zekerheid vastgesteld worden wat ten grondslag ligt aan deze betrokkenheid omdat dit geen onderwerp was in deze studie. Mogelijk gaat het hier om persoonlijkheid omdat de vrijwilligers in het praten hierover spraken vanuit hun persoonlijke overtuigingen.

Discussie

Uit dit onderzoek blijkt dat binnen speeltuinen, waarin vrijwilligers aangeven een hoge mate van verbondenheid en verantwoordelijkheid te ervaren, meer kenmerken van de PCS aanwezig zijn ten opzichte van speeltuinen waar vrijwilligers aangeven deze verbondenheid minder te ervaren. Dit wordt ondersteund vanuit de literatuur waar aangegeven wordt dat de attitude, om met elkaar verantwoordelijkheid rond opgroeien en opvoeden te dragen en te delen, een kernpunt is van een goedwerkende PCS (Kesselring et al., 2013).

De onderzochte vrijwilligers waren allemaal minimaal 12 jaar werkzaam in de speeltuin. Zij gaven unaniem aan dat zij in deze jaren duidelijke veranderingen rondom gezamenlijk opvoeden en opgroeien hebben waargenomen. Er werd, volgens de vrijwilligers, meer en makkelijker over gesproken en ook de verantwoordelijkheid voor en met elkaar is meer naar de achtergrond verdwenen. Deze verschijnselen worden bevestigd vanuit de literatuur waaruit blijkt dat het opvoeden van kinderen steeds meer een privéaangelegenheid en verantwoordelijkheid van het kerngezin geworden (Kesselring, Gemmeke & Geschiere, 2010; RMO/RVZ, 2009). Dat betekent dat personen in de omgeving niet meer automatisch worden gezien als medeopvoeders (Brinkgreve, 2008).

Bij dit onderzoek zijn enkele kanttekeningen te plaatsen. Er zijn kenmerken van de PCS die nauwelijks uit te vragen zijn. Zo kunnen ouders binnen speeltuinen veel opvoedingsondersteuning ervaren door puur te zien hoe andere ouders opvoeden aanpakken. Opvoeders zijn zich meestal niet bewust van dit soort ondersteuning. Bovendien was er ook enige tegenstrijdigheid in de antwoorden die vrijwilligers gaven. Zo zeiden zij bijvoorbeeld geen ongevraagde adviezen te geven, maar benoemden zij in het interview toch enkele voorbeelden van, door hen gegeven, ongevraagde adviezen aan ouders binnen de speeltuin. Daaruit blijkt dat vrijwilligers zich niet altijd bewust zijn van de dingen die zij doen.

In totaal zijn er zes vrijwilligers geïnterviewd. Door dit lage aantal blijft de externe validiteit laag en zijn de uitkomsten niet makkelijk te generaliseren zijn naar de andere werkzame vrijwilligers binnen speeltuinen aangesloten bij Jantje Beton (Neuman, 2012; Robson, 2012).

Vrijwillige inzet is een essentieel onderdeel van de PCS (Dekker, 2002). Uit het onderzoek blijkt dat de vrijwilligers duidelijk een schakel kunnen zijn van de PCS binnen de speeltuin. De vrijwilligers gaven aan dat zij zich regelmatig ondergewaardeerd voelen en dat gemeenten bijvoorbeeld mensen die werkloos zijn als vrijwilliger inzetten binnen een speeltuin. Er wordt dan niet gekeken of zij bekwaam of gedreven zijn voor deze taak. Het is van belang dat de waarde van de vrijwilligers, die zich nu wel eens ongezien voelen, niet onderschat wordt. In vervolgonderzoek zou het dan ook waardevol zijn om

de kenmerken van vrijwilligers nader te onderzoeken. Op die manier kunnen verschillen en overeenkomsten in beeld gebracht worden en kan, in verband daarmee, gekeken worden naar de verschillen tussen speeltuinen.

Referenties

- Bergsma, M. (2003). *Betrouwbaarheid en validiteit van kwalitatief georiënteerde operational audits. Methoden en technieken die de betrouwbaarheid en validiteit van kwalitatief georiënteerde audits waarborgen*. Rotterdam, Nederland: Erasmus Universiteit.
- Boeije, H. (2009). *Analysis in qualitative research*. Londen, Groot-Brittannië: Sage.
- Brinkgreve, C. (2008). Modern ouderschap. In W. Koops, B. Levering & M. de Winter (Eds.), *Opvoeding als spiegel van de beschaving. Een moderne antropologie van de opvoeding (126-136)*. Amsterdam, Nederland: SWP.
- Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist*, 34, 844. doi:10.1037/0003-066X.34.10.844
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The bioecological model of human development. In Lerner, R. M. (Ed.) *Handbook of child psychology (Vol. 1)*. New York: Wiley. doi:10.1002/9780470147658.chpsy0114
- Crano, W. D., Brewer, M. B., & Lac, A. (2014). *Principles and methods of social research*. Londen, Groot-Brittannië: Routledge.
- Dekker, P. (2002). *De oplossing van de civil society*. Den Haag, Nederland: SCP.
- De Kleuver, J., Abraham, M., & Van Soomeren, P. (2010). *Buurtfunctie terug naar de speeltuin. Onderzoek onder leden en niet-leden van NUSO*. Amsterdam, Nederland: DSP-Groep.
- De Winter, M. (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam, Nederland: SWP.
- Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C., & Petronia, E. (2008). *Gezinnen van de toekomst. Opvoeding en opvoedingsondersteuning*. Den Haag, Nederland: E-Quality/SCP.
- EXPOO (2011). Behoeftte van ouders inzake opvoedingsondersteuning. Verkregen van, <http://www.expoo.be/behoefte-van-ouders-inzake-opvoedingsondersteuning>

- Hilhorst, P., Zonneveld, M., & de Winter, M. (2013). *De gewoonste zaak van de wereld: Radicaal kiezen voor de pedagogische civil society*. RMO, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Jantje Beton (2017). *Over ons*. Verkregen van, <http://www.jantjebeton.nl/over-ons/>
- Kesselring, M. (2010). *Theoretische Verkenning Pedagogische Civil Society*. Verkregen van, <http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Theoretische-verkenning-pedagogische-civil-society.pdf>
- Kesselring, M., Gemmeke, M., & Geschiere, M. (2010). CJG kan opvoedkundige kracht van de omgeving versterken. *Jeugd en Co Kennis*, 4, 19-28.
doi: 10.10077/BF03089332
- Kesselring, M. C., De Winter, M., Horjus, B., & Van Yperen, T. (2013). Allemaal opvoeders in de pedagogische civil society. Naar een theoretisch raamwerk van een ander paradigma voor opgroeien en opvoeden. *Pedagogiek*, 33, 5-20.
doi: 10.5117/PED2013.1
- Kesselring, M., de Winter, M., van Yperen, T., & Horjus, B. (2015). De pedagogische civil society in praktijk: Een studie naar de effecten van de activiteiten binnen het programma. *Allemaal Opvoeders. Pedagogiek*, 35(3), 263-284.
- Metz, J., Meijs, L., Roza, L., van Baren, E., & Hoogervorst, N. (2012). De rol van de civil society in de transitie van de jeugdzorg. *Jeugdbeleid*, 6, 71-80.
doi: 10.1007/s12451-012-0015-6
- NUSO (2017). *Wat is Nuso*. Verkregen van, <http://www.nuso.nl/over-%20nuso/wat-is-nuso/>
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling/Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2009). *Investeren rondom kinderen*. Verkregen van, <http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/InvesterenrondomKinderenRVZ2009.pdf>
- Rijksoverheid (2017). Jeugdhulp bij gemeenten. Verkregen van, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/inhoud/jeugdhulp-bij-gemeenten>

- Rijksoverheid (2017). *Wat is vrijwilligerswerk*. Verkregen van,
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrijwilligerswerk/vraag-en-antwoord/wat-is-vrijwilligerswerk>
- Robson, C. (2002). *Real world research: A resource for social scientists and Practitioner researchers* (Vol. 2). Oxford, Groot-Brittannië: Blackwell.
- Rouvoet, A. (2009). *Aanzien jeugdzorg zal ingrijpend veranderen* (toespraak).
Nederland: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Rudolph, S. (2000). Civil Society and the Realm of Freedom. *Economic and Political Weekly*, 35(20), 1762-1769.
- Selten, P. J. H., Adriaanse, C. C. M., & Becker, B. (1996). *Af en toe met pa en moe...: de speeltuinbeweging in Nederland 1900-1995*. Utrecht, Nederland: De Tijdstroom.
- Vreugdenhil, M. (2012). *Nederland participatieland? De ambitie van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en de praktijk in buurten, mantelzorgrelaties en kerken*. Nederland: Universiteit van Amsterdam
- Walraven, G. (2012). Hoe verder na de 'pedagogische civil society'? In: Jumelet, H. & Weenink, J. *Zorg voor onszelf. Eigen kracht van jeugdigen, opvoeders en omgeving, grenzen en mogelijkheden voor beleid en praktijk*. Amsterdam, Nederland: SWP.
- Warren, M. E. (2001). *Democracy and association*. New Jersey, NY: Princeton University Press.

Bijlage 1 – Topics

1. Ontmoetingen tussen vrijwilliger en opvoeder
2. Ontmoeting tussen opvoeders onderling
3. Gesprekken over opvoeding tussen opvoeders en vrijwilliger en opvoeders onderling
4. Ideeën van opgroeien en opvoeden van opvoeders binnen de speeltuin
5. Bekendheid van kinderen bij vrijwilliger
6. Bekendheid van opvoeders en kinderen onderling
7. Toezicht op de kinderen door de vrijwilliger
8. Rol van de vrijwilliger om contact tussen opvoeders binnen de speeltuin te creëren/onderhouden
9. Betrokkenheid van de buurt op de speeltuin
10. Betrokkenheid van vrijwilliger bij problemen
11. Activiteiten om ontmoeting en verbondenheid te creëren/stimuleren binnen de speeltuin
12. Uitwisseling advies/raad omtrent opvoedingsvragen (vrijwilliger)
13. Verantwoordelijkheid en betrokkenheid vrijwilliger
14. Verantwoordelijkheid en betrokkenheid van opvoeders in de speeltuin
15. Gezamenlijke verantwoordelijkheid omtrent opgroeien/opvoeden van kinderen binnen de speeltuin
16. Uitwisseling advies/raad omtrent opvoedingsvragen (Opvoeders onderling)

Bijlage 2 – Koppeling van de kenmerken aan de topics

- Kenmerk 1 - Opvoeders hebben contact over opgroeien en opvoeden van kinderen.
  - Ontmoetingen tussen vrijwilliger en opvoeder
  - Ontmoeting tussen opvoeders onderling
  - Gesprekken over opvoeding tussen opvoeders en vrijwilliger en opvoeders onderling
  - Ideeën van opgroeien en opvoeden van opvoeders binnen de speeltuin
(Topic 1, 2, 3, 4)
- Kenmerk 2 - Opvoeders dragen gezamenlijke verantwoordelijkheid rondom opgroeien en opvoeden van de kinderen.
  - Verantwoordelijkheid en betrokkenheid vrijwilliger
  - Verantwoordelijkheid en betrokkenheid van opvoeders in de speeltuin
  - Gezamenlijke verantwoordelijkheid omtrent opgroeien/opvoeden van kinderen binnen de speeltuin
(Topic 13, 14, 15)
- Kenmerk 3 - Er is wederzijdse steun onder opvoeders.
  - Uitwisseling advies/raad omtrent opvoedingsvragen (vrijwilliger)
  - Uitwisseling advies/raad omtrent opvoedingsvragen (Opvoeders onderling)
(Topic 12, 16)
- Kenmerk 4 - Er is informele sociale controle.
  - Bekendheid van kinderen bij vrijwilliger
  - Bekendheid van opvoeders en kinderen onderling
  - Toezicht op de kinderen door de vrijwilliger
  - Rol van de vrijwilliger om contact tussen opvoeders binnen de speeltuin te creëren/onderhouden
  - Betrokkenheid van vrijwilliger bij problemen
(Topic 5, 6, 7, 8, 10)
- Kenmerk 5 - Sociale netwerken zijn de kracht rondom opvoeding.
  - Betrokkenheid van de buurt op de speeltuin
  - Activiteiten om ontmoeting en verbondenheid te creëren/stimuleren binnen de speeltuin
(Topics 9,11)